

Трофімчук Нікіта Віталійович,
*студент 1-го курсу магістратури факультету прокуратури та
слідства (кримінальної юстиції) Національного університету
«Одеська юридична академія»*

Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент кафедри цивільного права
Павлова В. Г.

ПРОБЛЕМИ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Відомо, що інститут цивільно-правової відповідальності є одним з найдавніших й залишається одним з найважливіших по сьогоднішній день. Але, не дивлячись на це, питання визначення поняття цивільно-правової відповідальності досі залишається доволі дискусійним та актуальним, й не знайшло свого закріплення в цивільному законодавстві.

Теоретичні проблеми як поняття, так і всієї цивільно-правової відповідальності були й залишаються предметом дослідження та наукової діяльності багатьох вчених-правознавців, серед яких: Т. В. Боднар, В. В. Вітрянський, С. А. Загородній, І. М. Кучеренко, В. В. Луць, В. К. Мамутов, П. О. Матвеев, Р. О. Стефанчук, Є. О. Харитонов, Г. В. Хохлова, Ю. С. Червоний, С. І. Шимон та інші.

Не дивлячись на велику зацікавленість із зазначеної проблематики, у цивілістів й сьогодні відсутня єдність думок з більшої частини загальнотеоретичних питань цивільно-правової відповідальності.

Проте, в окремих аспектах цивільно-правової відповідальності все ж таки присутня єдина точка зору серед науковців. Наприклад, ознайомившись з роботами вчених-цивілістів, майже всі вони згодні з тим, що цивільно-правова відповідальність є різновидом юридичної відповідальності, якій притаманний специфічний ряд галузевих ознак.

Серед таких ознак можемо виділити: 1) наявність виключно майнового характеру; 2) відповідальність юридично рівних суб'єктів перед одним; 3) санкції, що представляють цивільно-правову відповідальність, стягуються на користь потерпілого; 4) цивільно-правова відповідальність носить компенсаційний характер.

Що стосується розбіжностей в поглядах вчених, то дискусійним є питання формування трьох підходів трактування поняття «юридична відповідальність», а саме: 1) ретроспективний (негативний характер); 2) проспективний (позитивний характер); 3) двоаспектний.

Під ретроспективною відповідальністю розуміється саме відповідальність за минулу поведінку, яка суперечить певним соціальним нормам.

Проспективна відповідальність являє собою усвідомлення особою власного обов'язку перед суспільством у цілому, окремою організацією (колективом), іншими людьми, розуміння значення своїх вчинків та їх впливу на суспільні зв'язки.

Суттю двоаспектного підходу є те, що ретроспективна юридична відповідальність є наслідком порушення відношень позитивної (проспективної) юридичної відповідальності, яка виникає у суб'єкта права тоді, коли він порушив правило поведінки, що міститься у праві.

Так, якщо казати про ретроспективний підхід до розуміння юридичної відповідальності, то він отримав між науковцями одностайне схвалення. Що стосується проспективної і двоаспектної юридичної відповідальності, то тут вже серед науковців присутнє неоднозначне ставлення до даних підходів.

Зокрема, П. О. Матвеев зазначає, що розуміння позитивної відповідальності близько до моральної, але юридична відповідальність, на відміну від моральної, завжди виконує певні функції і є наслідком правопорушення, встановлюючи наслідки неправомірної поведінки [1, с. 122].

Є. О. Харитонов також вказує на те, що більш правильною є оцінка юридичної відповідальності саме як негативної, котра існує поряд із відповідальністю позитивною, що є явищем морального характеру [2, с. 468]. Така критика двоаспектної відповідальності полягає в тому, що в принципі є неприпустимим об'єднувати в одному визначенні свідоме ставлення чесної людини до виконання свого соціального обов'язку та протиправну поведінку правопорушника.

Виходячи з практик вчених, які сформувалися на протязі багатьох десятиліть, можна сказати, що відокремлюють два основних підходи щодо визначення поняття цивільно-правової відповідальності:

- моністичний, при якому цивільно-правова відповідальність розглядається як єдине ціле і відповідно визначається її єдине поняття;
- дуалістичний, в даному випадку договірна і недоговірна відповідальність розглядаються окремо та відповідно визначаються їх поняття.

Одним з найбільш вдалих визначень цивільно-правової відповідальності було сформульоване Є. О. Харитоновим, під якою він розу-

міє покладання на правопорушника оснований на законі неvigідних правових наслідків, які виявляються у позбавленні його певних прав, або в заміні невиконаного обов'язку новим обов'язком або у приєднанні до невиконаного обов'язку нового, додаткового [3, с. 445].

Ще одним доволі дискусійним є питання підстав виникнення цивільно-правової відповідальності.

На думку В. В. Вітрянського підставами виникнення цивільно-правової відповідальності є саме порушення суб'єктивного цивільного права, а умовами виникнення, в свою чергу, є встановлені законом обов'язкові загальні вимоги, дотримання яких необхідне для застосування цивільно-правової відповідальності (протиправність порушення суб'єктивних цивільних прав; наявність шкоди; причинний зв'язок між порушенням цивільних прав і шкодою; вина порушника) [4, с. 705].

Г. В. Хохлова стверджує, що єдиною та обов'язковою умовою цивільно-правової відповідальності є завдання майнової або немайнової шкоди [5; с.80].

С. А. Загородній дійшов висновку, що цивільно-правова відповідальність виникає з наступних підстав:

- протиправні дії боржника;
- наявність наслідків у вигляді шкоди у кредитора;
- наявність причинного зв'язку між діями боржника і наслідками у вигляді шкоди, що виникли у кредитора;
- вина боржника [6; с.229].

Так, виходячи з міркувань, зазначених вчених можна дійти висновку, що так звана «концепція складу цивільного правопорушення» є загальною підставою цивільно-правової відповідальності.

Виходячи з вищенаведеного, можна дійти висновку, що дійсно існує багато дискусій та питань стосовно проблеми цивільно-правової відповідальності, у зв'язку з чим виникає необхідність про закріплення поняття, підстав та інших основ цивільно-правової відповідальності у Цивільному кодексі України, з урахуванням тих ознак, що склалися у цивільно-правовій теорії.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Матвеев П. А. Правова природа юридичної відповідальності у сімейному праві. Історичні, філософські, політичні та юридичні науки, культуроло-

логія та мистецтвознавство. Питання теорії та практики. У 3-х ч. ч. III. Тамбов: Грамота, 2011. № 6 (12). С.122.

2. Цивільне право України: В 2-х томах. Т. 1: Підручник. За заг. ред. Є. О. Харитонова, Н. Ю. Голубевої: Вид. друге. Х.: Одіссей, 2010., С.468.

3. Харитонов Є. О., Старцев О. В. Поняття цивільно-правової відповідальності. Цивільне право України : підручник. Вид. 2, перероб. і доп. К.: Істина, 2007., С.445.

4. Брагінський М. І., Вітрянський, В. В. Договірне право. Книга перша: Загальні положення. 2-ге вид. М.: Статут, 2005. С.705.

5. Хохлова Г. В. Поняття цивільно-правової відповідальності. *Актуальні проблеми цивільного права*. 2002. Вип. 5. С. 80.

6. Загородній С. А. Актуальні проблеми виникнення цивільно-правової відповідальності. *Право і безпека*. 2011. № 1 (38) С. 229.

Шадріна Дар'я Андріївна,

*студентка 3-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

Науковий керівник: *к.ю.н., доцент кафедри цивільного права
Спасова К. І.*

АЛІМЕНТНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ДІТЕЙ ПЕРЕД БАТЬКАМИ

На сьогоднішній день аліментні відносини відіграють дуже важливу роль в соціально-економічному розвитку, а саме утримання батьків своїми повнолітніми дітьми.

Утримання батьків дітьми є відповідною компенсацією за утримання і турботу, надану батьками дитині. В нормальних умовах діти добровільно допомагають своїм непрацездатним батькам і турбуються про них.

Однак, безсумнівно, неможливо змусити дорослих повнолітніх дітей любити і поважати своїх батьків. Любов, доброта, порядність, чесність є етичними поняттями, а не юридичними. Разом з тим слід пам'ятати, що однією з основних цілей регулювання сімейних відносин, відповідно до частини другої статті 1 Сімейного кодексу України, є утвердження почуття обов'язку перед батьками.

Конституція України (Далі-КУ) та Сімейний кодекс України (далі-СК) закріплюють, що діти зобов'язані піклуватися про своїх непрацездатних батьків.